

Коваленко В. В.,
д-р екон.наук, професор, професор кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет, м. Одеса
Шелудько С. А.,
канд.екон.наук, доцент,
менеджер проєктів та програм Департаменту оцінки
та забезпечення операцій, ПАТ «Банк «Південний»», м. Одеса

ЕКСПОРТ ВІТЧИЗНЯНОЇ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ТА ВАЛЮТНОЇ БЕЗПЕКИ

Україна за роки своєї незалежності зарекомендувала себе як країна, пріоритетним розвитком якої є аграрний сектор економіки. Особливо це стосується експорту агропродукції за рахунок якого формується валютний канал поповнення платіжного балансу держави. Проте, воєнна агресія росії внесла свої корективи у формуванні експортної складової країни з позиції агросектору.

До часу російсько-української війни, сторони конфлікту були найбільшими виробниками агропродукції та продуктів харчування у світі. До війни 55 % території України використовувалося під землеробство. У цій надзвичайно родючій країні у сільському господарстві зайнято 14 % населення, і на його частку припадає 45 % – або 22,2 млрд дол. США її доходів від експорту [1]. Орім того, Україна зараз є однією з країн із найбільшою продовольчою безпекою у світі, незважаючи на те, що до війни вона була одним із найбільших світових експортерів сільськогосподарських культур, таких як кукурудза, ячмінь та пшениця.

Військова агресія росії проти України націлена на знищення української економіки, зокрема агросектору, маючи на меті спричинення паніки на світовому ринку зерна, оскільки до початку війни, Україна вважалася одним з найбільших світових експортерів агропродукції. Валютні надходження, отримані від експорту зернових культур, використовуються монетарним регулятором для підтримки національної валюти, фінансування технічного переоснащення сільськогосподарських виробників та поліпшення соціально-економічного становища працюючих. Тим самим відбувається процес забезпечення валютної безпеки національної економіки.

На сьогодні, важливість збільшення обсягу експорту агропродукції зумовлена і тим, що є нагальна потреба у відновленні сільськогосподарських територій та покриття збитків від повномасштабного вторгнення рф. За підрахунками KSE Агроцентр, станом на лютий 2024 р. збитки та втрати аграрного сектору склали 80 млрд дол США, зокрема: загальна вартість знищених активів становить 10,3 млрд дол. США; втрати, що включають недоотриманий дохід виробників сільськогосподарської продукції та збільшення собівартості продукції – 69,8 млрд дол. США та зросли майже вдвічі у порівнянні

з 2023 р. Загальні потреби у реконструкції та відновленні протягом наступних 10 років становлять 56 млрд дол США. Пріоритетні потреби на 2024 рік становлять 435 млн дол США, більшість із яких вже покрито донорським фінансуванням [2].

До основних проблем, які потребують трансформації експортного механізму агропродукції слід віднести: відновлення посівних площ та стану ґрунтів, розв'язання питання логістики, вирішення питань щодо сировинної складової експорту агропродукції, зменшення імпортозалежності галузі, урегулювання питання щодо державних дотацій для аграріїв, які експортують продукцію.

У цьому контексті заслуговує на увагу дослідження, яке проведено Г. Міськів та співавторами [3], які визначили стратегічні напрями розвитку експорту агропродукції в умовах воєнного стану. Автори наголошують на тому, що стратегічні пріоритети щодо розвитку експорту агропродукції повинні ґрунтуватися на принципах продовольчої безпеки, а саме: розбудова галузі продовольчої безпеки України; системність та інтегрованість, поступовість і фазовість; врахування інтересів різних груп населення та сейкхолдерів у процесі вирішення питань продовольчої безпеки; впровадження інноваційних технологій у виробництво; сталість та охорона навколишнього середовища; міжнародне співробітництво; стратегічне планування; соціальна відповідальність та ефективне використання природних, фінансових та людських ресурсів.

Н. Радіонова та співавтори статті під час проведення дослідження встановили, що світова продовольча безпека знаходиться під загрозою, спричиненою російсько-українською війною. В зв'язку з тим, що сторони конфлікту є найбільшими у світі експортерами зерна, існує ризик поглиблення світової продовольчої кризи. Автори статті стверджують, з метою уникнення катастрофічних наслідків цієї кризи для України та світу країнам необхідно вжити низку заходів, а саме: забезпечити прозорість ринку сільськогосподарської продукції та глобальне фінансування імпорту продовольства; утриматися від запровадження експортних обмежень; знайти державам, які залежні від української та російської сільськогосподарської продукції, альтернативних постачальників. Для України, вони вважають, задля стабілізації ситуації за необхідне спрямування зусиль на адаптацію логістичної системи для відновлення експортних поставок сільськогосподарської продукції, підтримку українських виробників сільськогосподарської продукції та продовження співпраці з країнами, які підтримують її територіальну цілісність та незалежність, надають фінансову та гуманітарну допомогу. У цьому контексті заслуговує на увагу дослідження проведене S. Gerasymchuk (2023), який запропонував комплексні заходи економічної безпеки сільського господарства за допомогою розробки ключових напрямів щодо інвестиційно-кредитної підтримки вітчизняних аграріїв, розвиток експортного потенціалу та підтримка фермерських господарств [5]. Відтак, валютна безпека держави залежить від

забезпечення економічної безпеки аграрного сектору, зокрема розвитку експортного потенціалу даної галузі.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні основних напрямів реалізації концепції сталого розвитку в Україні через розбудову та відновлення аграрної сфери як локомотиву валютних надходжень від експорту аграрної продукції. З точки зору авторів тез за доцільне узяти механізм запровадження «зеленого банкіngu». «Зелений банкінг» на практиці являє собою стратегію банківського управління, спрямовану на мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище та ефективне використання ресурсів у ході повсякденної операційної діяльності банку. Ця стратегія також включає в себе надання кредитних ресурсів для підтримки екологічних проєктів, виробництва «зелених» технологій, а також створення та реалізацію екологічних товарів, продуктів і послуг. У даній концепції закладено усі передумови щодо її реалізації саме у аграрному секторі національної економіки. Хоча в Україні, вона більше націлена на енерго- та тепло- збереження.

Також потребують вирішення питань щодо гармонізації законодавства із законодавством ЄС у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій; завершення розробки національної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2023-2030 рр.; проведення моніторингу та обліку фермерських господарств у Державному аграрному реєстрі та використання його для фінансової підтримки аграрних виробників.

Список використаних джерел

1. ІТА (2023). Ukraine – Country Commercial Guide. Agribusiness.
URL: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/ukraine-agribusiness>.
2. KSE Агроцентр (2024). Центр досліджень продовольства та землекористування.
URL: <https://kse.ua/ua/center-for-food-and-land-use-research-c4flure-main/>.
3. Миськів Г. В., Миськів О. М., Коломієць О. Л., Слудніков М. М. Стратегічні пріоритети розвитку експорту агропродовольчої продукції України в умовах воєнного стану. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №1. С. 189-195.
doi: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-26>.
4. Родінова Н.Л., Дергач А.В., Гудзь Г.О. Світова продовольча криза як наслідок російсько-української війни. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40.
doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-25>.
5. Герасимчук С.Г. Забезпечення економічної безпеки та стабільності аграрного сектору України в умовах воєнного та повоєнного стану. *Європейський науковий журнал економічних і фінансових інновацій*. 2023. № 1 (11).С. 84-97.
doi: <http://doi.org/10.32750/2023-0107>.